



**М. С. ГОРБАЧЕВТУҢ Й. РАУ-БИЛЕ  
УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ**

Өртээ 3 көпөөк.

М. С. ГОРБАЧЕВТУН чугаазы

кады ажилдашлыгынн чүгү  
актирлыврын шиттирлен  
рар уеде партнерлар б  
болур дээрин М. С. Горба  
биле И. Рау демедегизин  
ны ити чурттуг улустарын б  
гаш дите тайбынынн эр  
акимтирлеа дугжуп тур  
Мелера Керззынынн бугу  
госделварн сагымынынн ун  
зынынн ай куруненинн а  
зында харылзавлар чоол  
хожкуп болурунга бузурел  
за илергелеттинген.

ГФН-нынн чоуну  
дайзыннынын деп сенат  
турар деп, М. С. Горба  
демедегиз. Совет Зилел  
ден дигреил турар ай  
дугейинда Барынн чукте

гелд илвергайзэн.  
СЭКП-ник болгаш ГСДП-хэрлээлэлариның үрөтүмүдүн талалар сеткил ханын кын-биле дөмдөглээн бол-оларны улам кырай хақыла-ры болгаш хөгжүдери чу-дээрзин айытканнар.

[СЭТА]

ИГГЫҢ ШИИЛЭЭР



шактан кезээ оранга чол кезер-дир бис— деп, м. байер Борбак-оол өөрүшүгү чугалады.

Ол ажыл-агыйның тар  
шанында ажыл хайынч  
кыныгы. Шөдөрдөн кел  
тараалар кырып даглар  
көсүр. Тараа арытгалар  
рытгелерин ажилчын  
жаадып, олче тараа  
книр эштеп туралар. Де  
лүз чөдө деңизлекри к  
Начынч-ол көлгөн маши  
ларынч аар чүгүн би  
аи, деңизден олур. Ол  
тонна тарааны хүлээп а  
выс деп каргы.

Чүгүн деңизилетч  
лаачы Сергей Баала  
сес километр черден тар

**ЧЗУРУКТА:** Бии-Хемин  
«Саян» совхозта акыяк ко  
байнер Виктор Самыл.

**О. ОХЕМЧИКТИҢ** фотос

Бир эвес АКШ бодунуң талазындан ынчээр кылыр болза, ол магадылал күштүг болуп кирер ийик.

Кол чүве чүдөл дээрге, Европаны шериг хөдөлишкенириниң күжүн көөр чер кылдыр сенавазы, а ону күрүмнелерниң болгوش улустарныың бот-боттарынга ажыктыр тай

Боттариники социал-экономиктик системаларының болгаш шериҗ-политиктиң экилдериниң башкалганга 70 мл.

бардак көстүп турбуйке, СССР болгондугу ГФР табыңчылык болгон кезде ажалдыкылаңчылык чутура атырларындын шынтырпел турар уеде партнерлар боолу болур дээрзин М. С. Горбачев биле И. Рау демедегэлээрин, ийи чурттуу улустарынды болгон ажалдыкылаңчылык эрте-ажагытарынга чыгыш чурттуу болгон Москва Керээзинин бугу иелгеделерин сагынындын ууедезинин ийи курунунчк ыразында харилзавалер чоорту еткуп болурунга бузуурл база илергейлеттинген.

ГФР-нин чоуну совет улус даякчынарныкы деп сенаван турар деп, М. С. Горбачев демедегэл. Совет Зиллигиден диргеил турар ажилды дугайында Барын чукте ноптерезн хооэун чууде бичини-де шын чүве чо. ГФР-нин бугу чурттагычыларынга, Согуу Рейн-Вестфалиянын ажилчкы чанырынга табынчкы болгон ажалдыкылаңчылык РКП

цагаан чорутуу СЭКП-ийн хичээл  
Чингине секретарь, нууцэн  
болгаш бистик чуртгарынш  
таң уустарынш болгаш  
рынга билиншигний чайгыш  
чок бижигар дээрнине идел-  
елни илвергилэн.

СЭКП-нийн болгаш ГСДП-ний  
хөрлөвлөвлөхний ур-турмел-  
днийн талаар сеткил ханынш  
кын-биле домдөлгөн болгаш  
оларны улам үнийн ханынш  
рынга болгаш хөткөлдери чутула  
дээрнине айтканнар.

[СЭТА].

ЫЫ ШИИЛЭЭР



Ол ажил-агийнхыг тараа шавилдаа ажлыг тайвчлал-  
хуулийнхыг, Шөдөрийн хууль-  
тараалар кырдан дагаларыг  
көстүр, Тараа арылжар дери-  
гелдерины ажилчынлар  
ажылдады, олче тарааын  
кыр зикен турлар, Дениз-  
дэр черде денизлекчи Рад  
Мамчыи-ол колден машини-  
ларныч аар чүтүн бижи

Чугун деңизаетек олуз. Ол 800 тонна тараланы хүлээп алды-  
мыс деп кагдай.

Чугун деңизаетек чо-  
лаачы Сергей Баазад он  
сес километр черден тарала-  
ны сөөртүп турарын, тарала-  
ның джүзү чаагай. мычала-  
даа ам-даа чыг. озуу хо-  
мулакчыг-мыр деп чугала-  
ды.

ЧУЗУРКАТА: Бини-Хеминг  
«Саин» сохлозта аныке ком-  
баниер Вектор Самыя.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотоз.

[Төйчүзү 2-ги арында].



# ӨӨРЕДИЛГЕ-КИЖИЗИДИЛГЕНИ ЭКИЖИДЕР ДЭЭШ

СЭКП Сүт-Хөл районунун Бора-Тайга ортукмак школанында партия эге организациянын өөредилге-кижизидилге ажилын удурутуп турарынын дугайында партия организациянын секретары А. Монгуштуң илеткелиги дик-

шутузу партияны даалгалар-лыг, ону ак сеткилдиг куусе-дил келгенер. Партия органи-зациясы бодунун ажилын план азууга чорудуп турар. Хурадалар айтканда эртер-рип, акаа өөредилге-кижизидилге ажилын экижизидилге уланган чутуга айтырларын чуталажып, чогуур шиптир-лерин түлүзүп ап турар. Биле-гиз коммунисттерин харыс-салгазып, авангарды ролон бедидер хемчеглерин ал кел-ген. Ош түнелинде олар анык салгычларын өөредип, кижизидилгенин херээпте тө-лөптүг салгышкынын кирер дээш бугу-ле болдунар арга-ларын ажиллап туралар. Оон аныкта башкылар хей-кичи ажилында идеология кирип, агитаторлар, анык-буру тема-лыг хемчеглерин болгаш эске-даа хемчеглерин эртеририн-ге боттарынын салгышкынын кирип келгенер.

Школаның партия эге орга-низациянын школаларын өөредилге - кижизидилге эки-жизидилгенин дээш чорудуп турар ажилы ам-даа үнөмдөгө-лөтүп турар. Партия органи-зациясы чыгаша анык хемчег-лерин ажиллап турар. Олар

Школаның партия эге орга-низациянын учурунда 13 коммунист бактап турар. Олар

ниң кууселдезиниң хыналдазын кошкар чорудуп турарында чамдык ажилдар чедир кыл-дынмай турар. Профессиялар, комсомол болгаш өскө-дөө хей-кичи организацияларына удурутупа кошкар. Өөреникчи-лерин ортунда чорудуп-чорудуп үрөй бээр таварылгалар ам-даа бар.

Устунда бижээ болгаш өскө-дөө бюрга айткан чептес-терин чаа өөредилге чылында

катаптавай, школаның өөре-дилге-кижизидилге ажилын экижизидилге уланган дээш-тиг хемчеглерин ал чорударын партия эге организациясына бироо хурадалар, СЭКП Чөөн-Хемчик райо-мунун элчегити бюрозунга районунк улеттүр комбинатында партия бөлүгүн ажилынын дугайында, ош организация-ны Н. У. Монгуштуң информа-циясын динчип чуталажып.

Партияны XXVI съездинин чыгыш СЭКП ТК-ның Пле-ниумуна шиптирлерин боттандыра дээш партия бөлүгү коллектив кижигунеринин ортунда ор-ганизация, идеология, поли-тика-кижизидилгени ажилды куштелдирип чорутканын акаа дөмдөгөз.

Партия бөлүгүн чамдык чо-рудуп турар ажилдары-биле чегелештир чептестер барын бюрга шыгыш шүгүмчүлөз. Партияны XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның апрель, июль (1985 ч.) Пленумунаың не-гелделеринг дүүштүр партия бөлүгү бодунун ажилынын сти-лин болгаш арга-методун оожум эде тургузуп турар. Бүдүрүлгенин ажитыкын бедидер, бүдүргөн продукцияны шынардын экижизидилгенин чикчидер, эртем-техниктиг деп-шигенин дүрдөгөдөр, куш-ажылдык саргыла-чурунун бы-

ларынын планын куусетпээ, бүдүрүп турар продукциянын бот-үнөмдү аар болуп артып-шав.

Партия бөлүгү политиктиг, экономикаг өөредилгенин, кеску агитациянын ажилын кошкар удурутуп келген. Эртер өөредилге чылында политик-тиг, экономикаг өөредилгелер чогуур деңгелге чедир ажил-дааган. Кеску агитацияны де-риээн, көргүзүп салгычларын чогуур үезинде долдурбайн келген. Социалисттик чырыштык дээштин бедидер хемчегле-рин албайн турар.

Партия бөлүгүнүн туралда-рына бүдүрүлгө хамдаржып айтырларын дээш тургузуп келген. Акаа бүдүрүлгенин удурутуп турарынын, коммуни-сттерин, тускай эртемчилер-ниң хей-кичи организацияла-рынын отчептарын чуталажы-лай келген. Ундүргөн шип-тирлерин кууселдезин чедир хамарай, шүгүмчүлөдү бол-гаш бот-шүгүмчүлөдү калбар-тыр хемчеглерин албайн ту-рар.

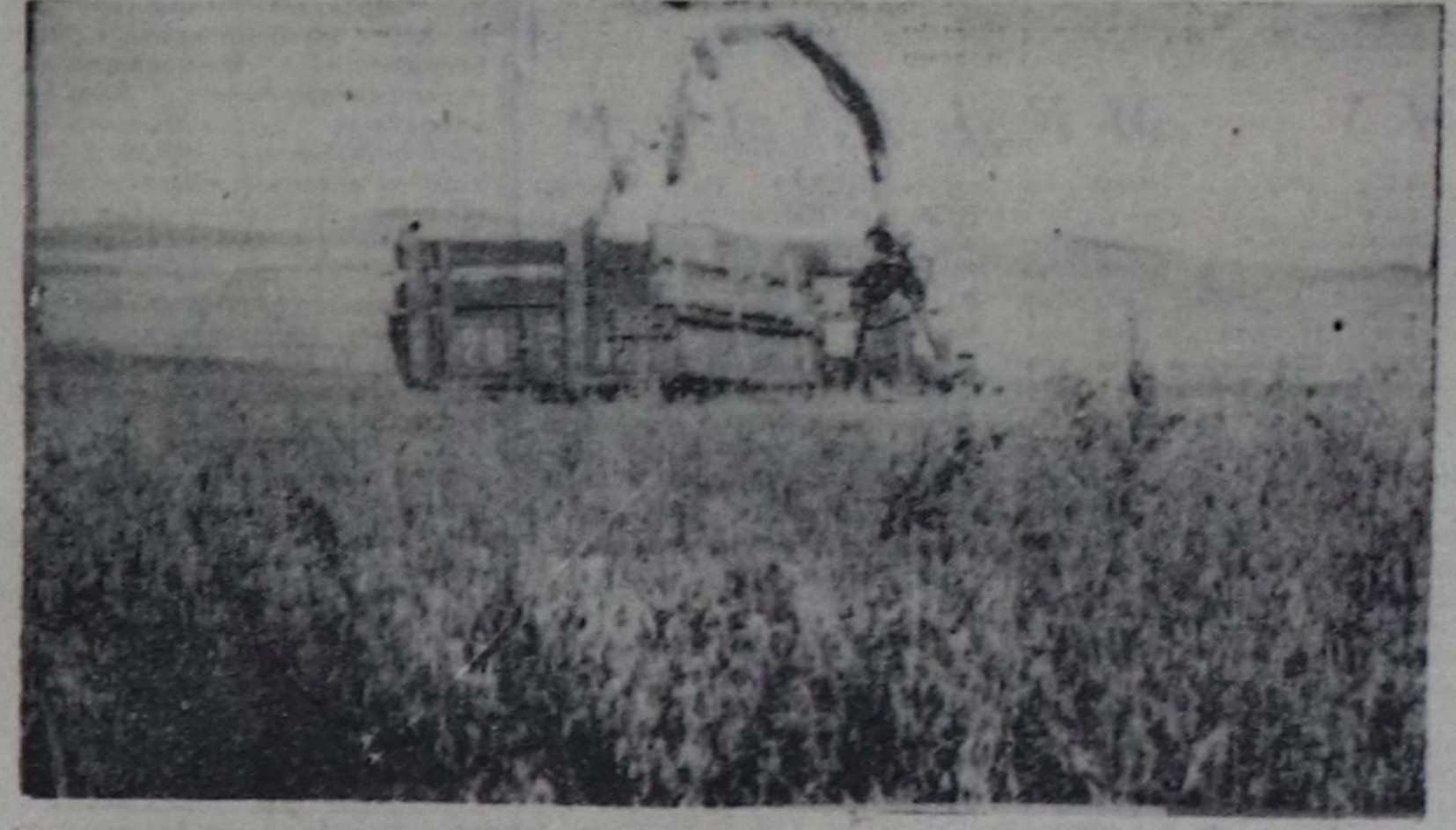
СЭКП райкомунун бюрозунга айткан чептестерин чайлады-ры-биле тодоргой хемчеглерин ажиллап кылгаш, он амыды-ралга боттандырып-биле ор-ганизация, идеология, поли-тика-кижизидилгени ажилды куштелдирип партия бөлүгү-ге дөксик.



Балгазында «Революциянын чалбыны» совхозтун үш дугаарлыг хову бригадасы ажил-агыда кол буудуручү күш. Ында тракторлар, маши-налар мөөнөттүгөн. Ажил-агынын бо чылын белетизер

силозун, сенажын, кезер си-генин ол бригаданын күжү-лөтүп кылган. Ол үш дугаар бригаданың кижигунерин шүптү ажил-иш-на, интернационалы коллек-тив.

ЧУРУНДАРДА: ол бригада-нын анык ажилчылары (оң таладан). Петр Шумов, Иван Одушай, Николай Попов. Сов-хозтун шөлүндө чаагай үнгөн мал чөмн комбайн-биле кести-ри турары. О. ОХЕМЧИНИН ФОТОЛАРЫ.



# ОДАРЛАРНЫ АЗА-ОГУНДАН АРЫГЛААРЫ

Сөөлгү үөдө, эң ылажыа бо чылын республиканың хо-ву-шөлдеринде, ода-р-бел-чирилдеринде аза-огундунгени аажок. Чамдык черлерде ма-маган аза-огундан өлүп-хорал турар. Ынчангаш келер кыш-тагалашкынын төмүзүгө че-дир оон улуг когарал үнүп болур.

Чокка чедир хоралыг бо ош-биле чедишкенин деми, сел чорудуп болгу дег дериг-херекселдер барык чок тур-ган. Эртер чылын Көдээ

киржикчилеринг көргүзөргө, ажил-агыларын удуруткучу-лары оон аажок сонуургал, чана бергеш, доран кылып өл, үезинде ажилдарын бузу-редип турганар. Ынчалза-даа олар ол чаагай кузүшкенин-ерин, аазашкынын семин-нардан чоруп ора, орукка-ла, утупкан хавирип. Чугле ий-шү совхозтун удуруткучулары агрегаттарын кылырыннын та-лазы-биле документацияны өй-шаанда айтырып, дилеп чедип келгенер. Артаннары ажил-

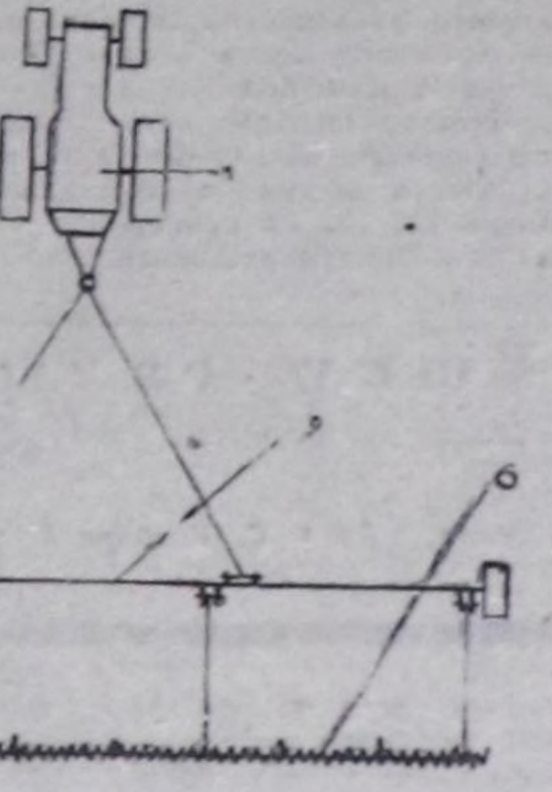
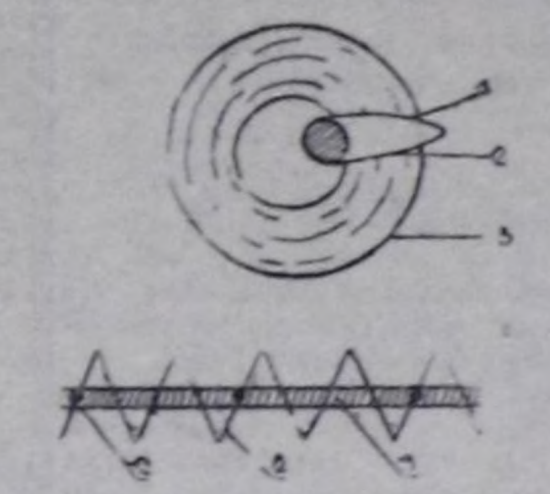
ындиг турбуже аза-огу-биле чедишкенин демисел чорудуп болурунун база бир арга-зы бар. 1982 чылда Дуржулга станцияларын когадкычылары ода-рларны аза-огундан аштап болуп тускай механикниң чү-гүштү кылган. Ону хову-трек-тор бригаданын-ла савдал чок кылып ап болур.

Совхозтарын инженер ал-банынын ажилдакчыларына дуза кылдыр механикниң чү-гүштү шыйгыларын болгаш ону кылырыннын талазы-биле сумелерин парладывыс.

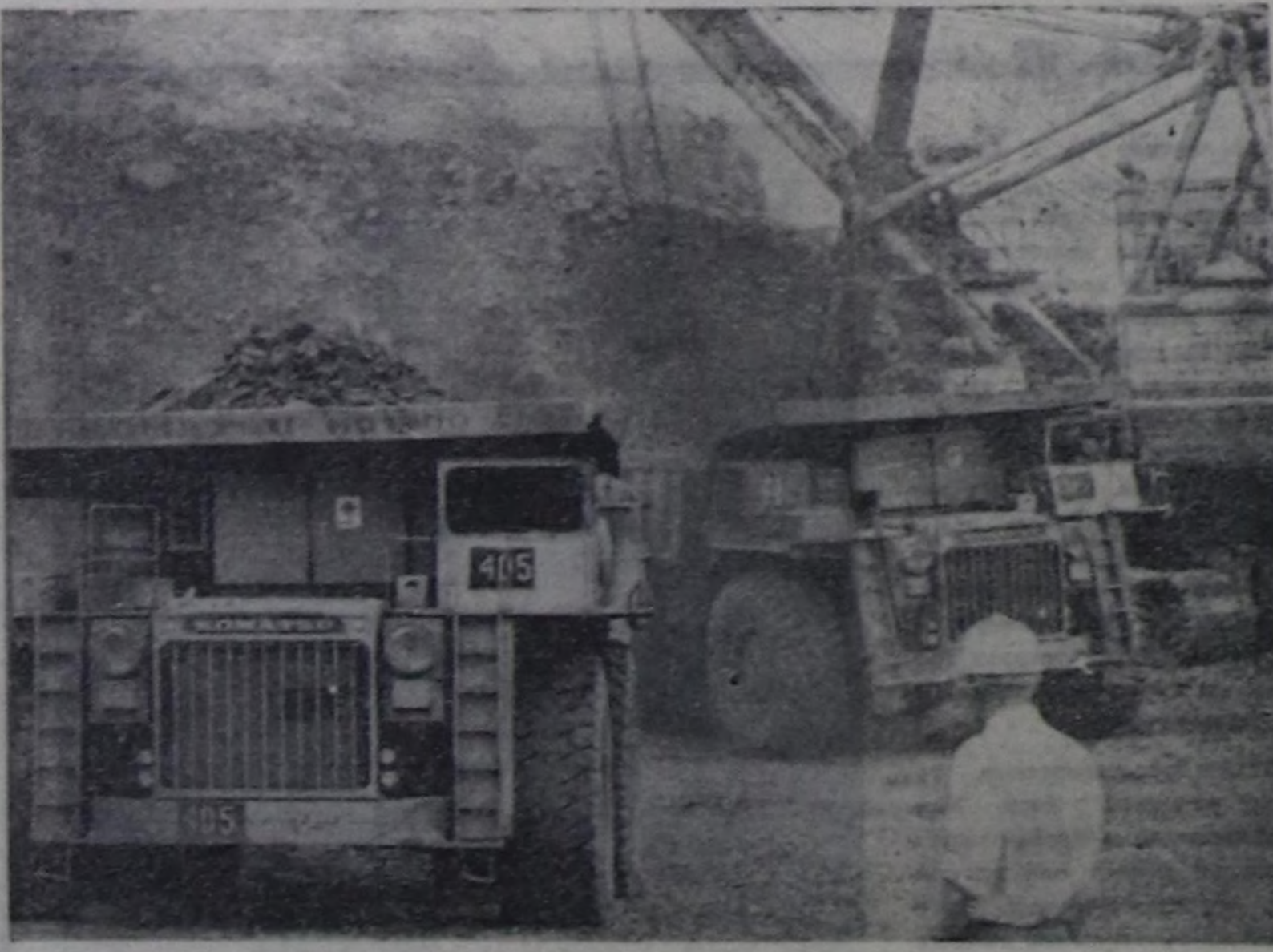
Чүлгүштүн ажилдарынын принцин аажок бөдүүн. Чүл-гүштү дээрке рамка чок трос-тук волокуша деп билип аар

болса ажырбас. [1-ги чүрү]. «Беларусь» маркалыг ийи-грактор демирлер-биле ара-зын кожул каан болгаш су-рундак спиральга [4] ора-тылган ийи тростан тургустун ажа-огунунг сөөртүп чоруту-ру. Аза-огунунг сывы спиральдык дүрүшкө долгаларынын ора-зы бээр, ыччан оон бажын-де селбегер урезинерин акаа ка-гай орамын кээр. Спиральдык долдур аза-огу орашкан чү-гүштү шөл кыдынын апар-гаш өртөдирип. Ош өртөткөн каар, демир өртөткөн эвес, ажилды катал-ла эгелээр. Чү-лгүштүн эртерин чегинге аза-огунун урезинеринин беж-е кире хуузу акаа орамын кээ-

рин тускай эртемчилер сөм-пөткөн бежмек шөт чедир хемчеглери чүлгүштү сөөрткөн «Беларусь» бир шакта 50 гектор шөлдү аштап-арыглаар.



Чүлгүштү кылырда, суури-дак дүргети троска кедир-кеш, шөт тыртып каар [3-кү чүрү]. Сууридакты чырыгда-лы — ийи метр троска бир дүргек. Сууридакты шөт тыртып, дүрүшкө долгалары-нын аразында он-он сантиметр кылдыр троска өске суури-дактар-биле шимчeves, долган-мас кылдыр чыпыр долгал каар [3]. Дүрүшкө долгалар ык-бээр чылбас, дээшкеним кылдыр быжык-ла долгалары чүгүлө. Тростарын аразында [1-ги чүрү] ийи метр демир-лер-биле так быжыглаар. Ын-чан сууридак дескеним бол-гаш тростар аразында ораш-пас болур. Чүлгүштүн ийи



БЕЛГОРОД ОБЛАСТЬ. Курскин маг-нитит аномализмын — демир рудалыг девиэсиринин Старый Осколдуң девиэсир, бүдүрүлгө комплексн — бистин чүртү-вуста эң улуг бүдүрүлгелерин бижээш. Ында руданы кызып таварында эгелээш белем демирин чүдүрүп чорударына чедир чыгыш аяк технология шүгүмчүлөдү турар. Бо бир ош акаа бүдүрүлгенин калдары он бирги беш чылда эгелээш. Ош кыштеда чылда 14 миллион тонна демир-руда кон-центратын бүдүрүп Лебедискин дег-арытпал комбинаты, Осколдуң электро-металлургия комбинаты, ол бүдүрүлгелерге элктри энергиясын берип турар Курскин.

иң болгаш Воронежтиң атомнуг электри станциялары кирип турар. Старый Осколдуң металлургия бо чылын чуртка баштайт миллион тонна бедик сорттук каңы бээр. Курскин магнитит аномализмын бү-дүрүлгелер түтүтүп база ажилдап турар. Бүдүрүлгө шүгүмчүлөдү база бир бүдүрүлгө — металл өөр чектиг аныктагы кирер үези мрак эвес.

ЧУРУНТА: Лебедиски рудининиң анык кызылалыг черкиде металлургияга уналг чүт-эти кызып тыл турары. СЭТА-ның фотоэкранны.

## ЧЫЛДЫ АЖЫР КУУСЕТТИНЕР

Удур-Хем районун «Найы-раз» совхозтун сүт-бараан фермаларын коллективтери СЭКП-ниң XXVI съездинин тө-лөптүг уткууру дээш соци-алисттик чарышта идеология киржиш турар. Эртер 8 ай-ларда совхоз 5692 тонна сүт-тү күрүгө дужааган болгаш ол талазы-биле планын оонадзын 106 хуу куусет-кен.

Совхозтун ийи фермасы найында эки ажилдаан. Бар-Тал сүт-бараан фермасы 2539 тоннаны күрүгө дужааган болгаш 8 айларын планын 108,2 хуу куусеткен. Чаа Чаа-Халдуң фермасы 3153 тоннаны күрүгө саткаш, планын 104,5 хуу чедирген.

Фермаларын коллектив бо чылды болгаш ийи беш чыл планын ажил ажуу-дээш күжигунеринин ажил-лап турар. Боттарынын кызы-мак ажил-тер-биле коллек-тивтиг чедишкенин-еринге тө-лөптүг уткуурун, үзөгөр-чижек көргүзүп турар мура-чылар май бар.

Хоочун саанын коммунист Чудза Сатова Сабма 4 чыл 7 ай дургузунда 165 тонна сүтүг саткан, азы ол бирги беш чыл планында ажил 15 тоннаны бергендир. Ол ыш-каш саанычлар Б. М. Очур, Б. У. Д. Дрыпан олар база беш чыл планын база хууса-бетинде куусеткенер. Бот-тарынын мурачы ажил-тер-биле тараан совхозтун, фермаларын аталарын кө-дүрүп чоруп мындг мурак-чыларга коллектив чоргалары-ныр чөп.

Н. ООРЖАН.

## Бистин үеживис ПРОФТЕХУЧИЛИЩЕ ДИРЕКТОРУ

Ийи чыл бурунгар, 22 хар-лында Николай Леонов Ла-вияда Янагон деп черде про-фессионал-техниктиг училище-ниң директору апарган. Ош кыштеде 1300 гектар чөп, 150 тракторлар болгаш ком-байннар, өскө-дөө көдээ ажил-агы техникасы бар. 500 сур-гуул. Олар чүгө ажилын профессионал шикээдип ап турар эвес, төрөө болгаш но-гаа өстүрүп, сүт болгаш этт бүдүрүп туралар.

Директорлар мурунда Ни-колай ош ПТУ-га ВЛКСМ бюрозунун секретары турган. Каш-ла ай ажилдаш, Леонов аныктарын хураатканын ча-лап алган, чамдыкта акаа чыл-дар негеттинер-ле болгаш. Анык коммунисттик дорт, өдө-чаразы, принципалды ком-сомолчуларын хандыштыкан. Шымырак спортчу (Николай спорт школанын дооскан, хос-тук хурешке мчак) элзидилер-ге куштук болгаш чөптү чо-руктуг үзөгөр-чижээ болган. Оон аныкта ош идеология, тыныгыры база үзөгөр апар-ган. Ол оолдар-биле кады дис-котеканы тургузуп, хостук ху-рештик болгаш футболду сек-цияларын органиэасте. Чаа бодолдар, планнар, аазашкын-нар хей сөдөр болбазынче, олар дол-дором амыдыралга боттаткан турарына ош акаа кичээтнеин утлап турган. Бай-ырлал азы фестиваль эртер-тер деп шиптирлээ — эр-тирген. Шүптүзү субботникке үнгөн турар деп доктааткан — шүптү үнгөн. Сөөлүндө ПТУ-га чаа директор херек апарганда бо бүгүн өөренип көргөн: Леоновтун кандидатурасына кым-даа чыгынмаан.

Директорла дээрке, Леонов доран-на чөпшөзөргөниен. Ынчалза-даа дорга дужаал, улуг шалың дээш эвес. Бүдү-жүндө идеология база, мен бодарымын, ош спортчу ху-зел-сундулугу (ажыл-агы аажок улуг, чуку кылып шыдарын көргүзүптур арга, байдал бар) «бурунугу» болган бээр.

Леонов директорлап кирип-кеш, «эге сөс»-даа чуталааган, дегийт-ле ажилдап кирипкен. Бөгүн специалистерин да-гы хуңнуң «эдегиз»-биле бе-лөткээ — ош принцин ык-дыт. Ону боттандырып учи-лищеге эң чаа техника ты-варында эгелээш. Чикээ, ке-лир үнөм комбайнлерин мер-гежилни бедик бүдүрүчүлүг «Дон» комбайны, комбайн-га чедип ап туралар.

Эң бедик мергегилдик бо-лунче орук өөредилге клас-тарын болгаш бүдүрүлгө прак-тиказын таварып эртер. Оон анык чүве база бар. Дика хөй чүүл хандышылдан, училище-нин ажил-херектеринге бол-гаш амыдыралга сонуургал-дан, оон келер үезинге хууда салгышкынын бээринге бе-лендинде база хамарыыр.

Ийи-үш чыл эртерге, училище барык тагынтыма-сы кылдыр өскерли — деп, Ни-колай Леонов чуталаады. Чаа эртем-лаборатория коргузун, спорт шөлүн тудуп аар бис, эртер дээрбени сургуулдарга профилактик кылдыр эде дериптер бис. Оолдар ком-сомол хураалын эртер паркты каталп тургузур деп шиптир-ле алды. Кафе туттунуп ту-рар. Удаас сургуулдар маңа кофе азы сок кижит, музыка

Училищениң өт-сураа хун бү-рү алгып турар. Бээр кирерде эзулуп конкурс эртер уккурга таварып турар.

Директор директор-ла бол-гаш, Ынчалза-даа Леонов биле 500 сургуулун аразында хана чок. Николай үрүктүг кес-түлөк, уруллар аразында турар. Директор бодунун күзөдү биле футбол болгаш хуреш секция-ларын эртерип, оолдар-биле мчак теп, арга-арга өөредип турар. Ол сургуулдарга «чаш-палаанкасы», «кажарлас», акаа бугу-судай соора ажил-лас. Ол боду анык, педагог болгаш директор кабинетинде дашкаар кылдыган чүгүлө, ри халас барзын билдир. Башкычынын сөзүн дикча-канай бээр элзидип оон мчак-ны халгаса мастериң кири-төптөр кичикчиг чутазын ылап-ла дикчаар, ош сеналыг хуулап албайн барбас, кылыр укжуртп чүгөвин ылап-ла кы-лыр. Элзидилерниң логикасы ындиг.

База бир чикжик. Техниканы бүтүлө бичик оолдар сонуур-галар. Ынчангаш Леонов ком-сомолчулар-биле кады Латвияда төргөн илтереперге мотоцикл спортунун секциясын органи-эасте. 1984 чылдын сентябрь 8-бо хуңну сургуул бурузу бирик, ол хун моторсанын ажилдышкыны болган.

Мотоцикл чарыш — бүтү сурга солук болушун. Тре-нировкаларга бежин дика хөй көрүчүлүг чыгыр. Сентябрь эгезинде оолдар маңа хонуп-хузел тургенин — эртер дүгү-лардан «херим» кылып, орук-терны чапат турдулар, ыччан-гаш трасса төргөн эки болган. Мен бодум база мотоциклди кирипкен болбозким мен бо, — деп, Леонов чуталай-дыр.

ПТУ директору бүтүлө чү-вени билдир — өөредилге фер-мазында сүт-саанын хемчээ-лиден эгелээш мастериң ла-рда куралар көзөтөрүн байданын чедир. Эртерини-не, сургуулдар-даа, башкылар-даа шүгүл турда, түнөклерин ундүрүп турар: дүгүн канчаар ажилдааныл, кайы хан аша-ны ажилдап алган. Мында хамарыла шүт дорт дээр-зин — эки ажилдаан тудум, амыдыралың эки болур дээр-зин сургуулдар билер укжур-луг. Өөредилге ажил-агынын даи өрөг сурула — чылда 120 муң рубль — училищениң хө-рөңгүн болгаш. Акаа бакы-ка акаа чытпас. Ол өңүг тө-левиэзорлар, бүтү сургуулдарга спорт хови болуп ахуулуна ту-рар.

Анык директор чедишкени-нерин чөп үнөлөп турар бол-гаш бот-шүгүмчүлөкчиг кижик. Ам-даа эң чүгүлө өөренип алары чутуга — деп, сөөлө-Латвиянын Көдээ ажил-агы акаадемиянын бот-өөредилге сабыдында экономика өөре-нип турар [ол ам үшкү кур-сун студентизм]. Дээш өөре-дилге чериниң диплому ди-ректор чүгө алдар-хуңдун айттары эвес, ол өөредип ту-рар сургуулдарына эртерге чутуга херек деп, ол билип турар.

Кескин ЗАГОРОВСКАЯ (ПММ).

